

Биков Валерій Юхимович – видатний український інформатик

Биков Валерій Юхимович – видатний український інформатик, академік Національної Академії педагогічних наук України, Заслужений діяч науки і техніки України, лауреат Державної премії України в галузі науки і техніки, доктор технічних наук, професор, директор Інституту інформаційних технологій і засобів навчання Національної Академії педагогічних наук України, голова спеціалізованої вченої ради в Інституті інформаційних технологій і засобів навчання НАПН України, де проводяться захисти дисертацій на здобуття наукових ступенів докторів і кандидатів педагогічних наук за спеціальністю 13.00.10 «Інформаційні технології в освіті».

З Валерієм Юхимовичем Биковим ми працюємо пліч-о-пліч вже понад 40 років, з того часу, коли він, ще тоді молодий кандидат технічних наук, в 1975 році був призначений директором Головного обчислювального центру Міністерства освіти УРСР, створеного на базі електронно-обчислювальної лабораторії Київського державного педагогічного інституту імені О.М. Горького (нині Національний педагогічний університет імені М.П. Драгоманова). Разом з Валерієм Юхимовичем вже в ті роки розпочинали вирішувати проблеми інформатизації системи освіти та комп'ютеризованого управління нею науковці і педагоги, його друзі і колеги – Сахно Андрій Михайлович (заступник директора), Бурфан Ефдуард Володимирович (головний інженер обчислювального центру), Ротасенко Володимир

Петрович (старший інженер), програмісти Дровозюк Віктор Семенович, Василенко Олександр Петрович, доцент кафедри вищої математики Жалдак Мирослав Іванович, доцент кафедри вищої математики Рамський Юрій Савіянович. Наукове керівництво молодими тоді співробітниками тієї обчислювальної лабораторії здійснював професор Лященко Микола Якович, вклад якого в становлення методичних систем навчання інформатичних дисциплін, зокрема обчислювальної математики і програмування, важко переоцінити.

Слід сказати, що ЕОМ Мінськ-1, за сьогоднішніми мірками, була досить мало потужною - 32-розрядний арифметико-логічний пристрій, оперативний запам'ятовуючий пристрій ємністю всього 1024 комірки (1 кілобіт), пристрій управління, досить примітивний пристрій введення даних (у двійковому поданні з перфорованої стрічки), пристрій виведення даних (на вузьку паперову стрічку виводилися одно за одним числа в десятковому поданні без будь-яких текстових коментарів, графічних зображень і т.п.). Разом з тим кожен такий пристрій обслуговував окремий інженер.

Крім того приміщення, де була встановлена ЕОМ, було оснащено потужною вентиляційною системою, оскільки пристрої ЕОМ були побудовані на електронних лампах, і тому вимагалися значні втрати електроенергії на їх функціонування і відповідно відведення тепла, що випромінювалося під час експлуатації ЕОМ. Не дивлячись на недосконалість тодішніх ЕОМ (Мінськ, Урал, БЕСМ, МІР, ДНЕПР-1), їх вивчення і використання відіграли важливу роль в становленні і розвитку інформаційних технологій різноманітного призначення.

Разом з тим невдовзі Головний обчислювальний центр МО УРСР був розміщений у нових приміщеннях (на двох поверхах нині Інституту образотворчого мистецтва НПУ імені М.П. Драгоманова на вулиці Воровського, 4), оснащений новими ЕОМ серії ЄС, спочатку ЄС-1020, потім ЄС-1022, далі ЄС-1033, які були набагато потужніші, ніж ЕОМ Мінськ-1. З'явилися перші операційні системи, машино-незалежні мови програмування (PL-1, Fortran, Kobol, АКИ тощо), потужні з великою ємністю зовнішні запам'ятовуючі пристрої. Всі ці засоби тодішніх інформаційних технологій успішно освоювалися і впроваджувалися під керівництвом Валерія Юхимовича в систему управління освітою в Україні, а також і в навчальний процес під час вивчення математики, фізики, програмування та інших дисциплін в середніх і вищих навчальних закладах.

Особливо актуальними були на той час започатковані видатним математиком і інформатиком В.М. Глушковым автоматизовані системи управління (АСУ) різними галузями виробничої і наукової діяльності людей. Долучився до розробки таких систем і Валерій Юхимович, і на основі виконаних ним досліджень і розробок та результатів їх впровадження в практику управління системою освіти в Україні в 1989 році в Інституті кібернетики АН УРСР захистив дисертацію на здобуття наукового ступеня доктора технічних наук. Крім того в 1981 році Валерій Юхимович закінчив Інститут управління народним господарством Академії народного господарства при Раді Міністрів СРСР.

З часом Головний обчислювальний центр МО УРСР під керівництвом Валерія Юхимовича перетворився в досить потужну науково-дослідну структуру. Був побудований новий 4-поверховий корпус Головного обчислювального центру МО УРСР на вул. Артема, 52-А (нині там знаходиться Інститут педагогіки НАПН України), дібраний штат співробітників, створені відділи, добрано адміністративний персонал.

Слід підкреслити, що значний вклад в становлення і розвиток очолюваного Валерієм Юхимовичем обчислювального центру внесли і випускники фізико-математичного факультету КДПІ ім. О.М. Горького (нині НПУ імені М.П. Драгоманова) – Стороженко А.О. (заступник директора), М.С. Лисенко, М.А. Шиненко (завідувачі відділами), О.І. Зінченко, О.С. Рибак (ведучі програмісти) та інші.

Значну увагу Валерій Юхимович приділяв участі співробітників обчислювального центру у виконанні госпдоговірних науково-дослідних робіт, які виконувалися на замовлення різних організацій (НВО «Кристалл», НВО «Електронмаш», Київського відділення Центрального науково-дослідного інституту зв'язку, Київського політехнічного інституту та ін.) за участю і під керівництвом викладачів Національного педагогічного університету М.П. Драгоманова М.І. Жалдака, Г.О. Михаліна, Ю.С. Рамського.

Долучився Валерій Юхимович і до проблем становлення методичної системи навчання нової навчальної дисципліни «Інформатика», введеної в 1985 р. постановою ЦК КПРС і Ради Міністрів СРСР як обов'язкової навчальної дисципліни у всіх навчальних закладах Радянського Союзу.

Разом з відомим російським вченим-педагогом В.М. Монаховим в 1985 році Валерій Юрійович їздив до Великобританії вивчати досвід використання мікрокомп'ютерів в різних галузях діяльності людей, зокрема і в освітньому процесі. В Радянському Союзі на той час про найрізноманітніші використання таких комп'ютерів було мало що відомо. Отримані в цій поїздці відомості значно сприяли якомога швидшому впровадженню в навчальний процес в середніх і вищих навчальних закладах найновіших на той час інформаційних технологій як загального, так і спеціального, зокрема навчального, призначення.

Вагомим є внесок Валерія Юхимовича в розробку в 1994 році «Концепції інформатизації освіти», що розроблялася групою науковців (В.Ю. Биков, Я.І. Вовк, М.І. Жалдак, І.І. Комісарова, В.І. Луговий, О.І. Ляшенко, Ю.І. Машбиць, Н.В. Морзе, М.Л. Смутьсон, А.Г. Олійник, А.Ю. Пилипчук, В.Д. Руденко) під керівництвом тоді заступника Міністра освіти України В.І.Лугового (концепція опублікована в журналі «Рідна школа», 1994, №3, с. 26-29), а також «Концепції програми інформатизації загальноосвітніх навчальних закладів, комп'ютеризації сільських шкіл» в складі авторського колективу В.О. Огнев'юк, В.Ю. Биков, М.І. Жалдак, Ю.О. Жук, Г.Г. Науменко, В.Д. Руденко, В.В. Самсонов, який працював під керівництвом тоді заступника Міністра освіти України В.О. Огнев'юка. Проект концепції був опублікований в журналі «Комп'ютер в школі та сім'ї», 2000, №3, с. 3-10, а її остаточний варіант був опублікований через рік в тому самому журналі «Комп'ютер в школі та сім'ї», 2001, №3, с. 3-10.

Ці концепції відіграли значну роль у вирішенні різноманітних проблем інформатизації системи освіти в Україні.

В 1991 Валерій Юхимович був призначений генеральним директором науково-виробничої корпорації «КОМОД».

З 1993 р. він директор започаткованого і організованого ним Інституту системних досліджень Міністерства освіти України.

З 1995 р. – генеральний директор українського освітнього центру менеджменту та бізнесу.

З 1997 р. – директор інформаційно-обчислювального центру Української академії державного управління при Президентові України.

З 1999 року Валерій Юхимович очолює Інститут інформаційних технологій і засобів навчання при Національній Академії педагогічних наук України.

В 1999 р. Валерій Юхимович обраний в члени-кореспонденти, а в 2010 – в дійсні члени Національній Академії педагогічних наук України.

Він опублікував понад 400 наукових і науково-методичних праць, має понад 20 авторських свідоцтв на винаходи і патенти. Під його керівництвом науковцями виконано і захищено значну кількість кандидатських і докторських дисертацій.

В 2007 році на науково-практичній конференції, присвяченій 15-річчю Академії педагогічних наук України, яка проводилася в м. Хмельницьку під керівництвом Валерія Юхимовича, він запропонував ідею про започаткування нової науково-педагогічної спеціальності «Інформаційні технології в освіті», що невдовзі завдяки його енергійності і наполегливості було втілено в життя. В 2011 році в Інституті інформаційних технологій і засобів навчання при Національній Академії педагогічних наук України за рішенням Міністерства освіти і науки України було відкрито першу в Україні спеціалізовану вчену раду з правом приймати до захисту дисертації на здобуття наукових ступенів докторів і кандидатів педагогічних наук за спеціальністю 13.00.10 «Інформаційні технології в освіті». Головою цієї спеціалізованої вченої ради було призначено академіка Бикова Валерія Юхимовича.

Звертають на себе увагу надзвичайно широка ерудиція Валерія Юхимовича, його енергійність, інтелігентність, вихованість, людяність, доброзичливість, надвисокі рівні компетентностей у багатьох галузях знань, але разом з тим і принциповість та рішучість у відстоюванні своїх позицій, завжди правильних і безпомилкових, що забезпечується його освіченістю, високими рівнями професійної і загальнолюдської культури.

Поза сумнівами Валерій Юрійович – видатний український вчений-інформантик. Його наукові надбання – неоціненний, соціально вагомий вклад у вирішення проблем інформатизації системи освіти в Україні, проблем гуманітаризації освіти і гуманізації навчально-виховного процесу, фундаменталізації знань і надання їм прикладного, практичного, значимого характеру.

Тесля Ю.Н.¹, Тесля О.В.², Кубявка Л.Б.³

¹Київський національний університет імені Тараса Шевченка

²Київський національний університет будівництва і архітектури

³Київський національний університет імені Тараса Шевченка

Информационный фундамент будущего: технологии и взаимодействия

Вопросы построения общества будущего, традиционные взгляды на это общество как общество постиндустриальное, информационное, следует дополнить пониманием того, что это должно быть несилловое общество. Несилового характера которого, будет обеспечиваться ориентированными на позитивные мироощущения каждого человека информационные технологии и информационные взаимодействия.